

Wyrok z dnia 20 marca 2003 r., III CKN 907/00

W zakresie obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych art. 814 § 2 k.c. ma zastosowanie tylko wtedy, gdy zakład ubezpieczeń ponosi odpowiedzialność przed zapłaceniem składki opłacanej jednorazowo, która nie została uiszczona w terminie. Poza tym umowa obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych przestaje wiązać strony jedynie w wyniku zaistnienia jednego ze zdarzeń określonych w § 18 ust. 3 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych (Dz.U. Nr 36, poz. 220).

Sędzia SN Antoni Górski (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sędzia SN Kazimierz Zawada (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Stanisława S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń i Reasekuracji „P.” S.A. w Ł. o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 20 marca 2003 r. na rozprawie kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Zamościu z dnia 14 października 1999 r.

uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Zamościu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Stanisław S. w pozwie z dnia 9 września 1998 r. wniósł o zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń i Reasekuracji „P.”, S.A. kwoty 14 159,65 zł z ustawowymi odsetkami tytułem odszkodowania za zniszczoną wskutek pożaru stodołę

wchodzącą w skład dzierżawionego przez powoda od Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa gospodarstwa rolnego położonego w S.D.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił apelację powoda od oddalającego powództwo wyroku Sądu Rejonowego w Hrubieszowie z dnia 8 kwietnia 1999 r.

Powoda bezspornie łączyła z pozwanym umowa ubezpieczenia położonych w S.D. budynków, w tym stodoły, od ognia i innych zdarzeń losowych w okresie od dnia 1 stycznia 1997 r. do dnia 31 grudnia 1997 r. Suma ubezpieczenia stodoły została w umowie określona na dochodzoną pozwem kwotę 14 159,65 zł. Powód nie wypowiedział tej umowy przed dniem 31 grudnia 1997 r. W dniu 12 lutego 1998 r. uiszczył jednak pozwanemu tylko składkę z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia w 1998 r. własnych budynków w P. Dopiero dnia 14 marca 1998 r., tj. w dniu pożaru stodoły zgłosił się do pozwanego w celu uiszczenia składki z tytułu obowiązkowego ubezpieczenia w 1998 r. dzierżawionych budynków w S.D. Pozwany jednak oświadczył, że powód zrezygnował z ubezpieczenia u niego w 1998 r. budynków w S.D., wobec czego może on z nim teraz zawrzeć tylko nową umowę ubezpieczenia tych budynków. Powód przyjął tę propozycję i pozwany wystawił tego dnia polisę potwierdzającą zawarcie umowy ubezpieczenia budynków w S.D. (także spalonej stodoły!) obejmującą okres od 15 marca 1998 r. do 14 marca 1999 r.

W ocenie Sądu Okręgowego, powód uiszczając w dniu 12 lutego 1998 r. wyłącznie składkę za budynki w P. tym samym wyraził wolę rezygnacji z kontynuowania w 1998 r. obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa w S.D. To oświadczenie woli powoda, mające znaczenie odstąpienia od umowy ubezpieczenia należało uznać za skuteczne, ponieważ przewidziana w § 8 ust. 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych (Dz.U. Nr 36, poz. 220 – dalej: "rozporządzenie z 1997 r.") możliwość wypowiedzenia umowy ubezpieczenia nie może być uznana za jedynie dostępny ubezpieczającemu sposób zakończenia trwania regulowanego tym rozporządzeniem stosunku ubezpieczenia. Powód nie mógł więc uzyskać odszkodowania za spaloną stodołę od pozwanego na podstawie uprzednio zawartej z nim umowy, ponieważ umowa ta w dniu pożaru nie była już kontynuowana, a

umowa ubezpieczenia zawarta przez strony dnia 14 marca 1998 r. nie objęła swymi skutkami pożaru, który nastąpił tego dnia.

W skardze kasacyjnej powód powołał się na naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 806 § 1, art. 814 § 1 i art. 395 § 1 k.c. oraz § 10 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 21 grudnia 1990 r. w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia obowiązkowego budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych (Dz.U. Nr 92, poz. 546 ze zm. – dalej: "rozporządzenie z 1990 r."), jak też § 8 ust. 2 i § 18 rozporządzenia z 1997 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Umowy obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych zawarte przez powoda z pozwanym przed 1997 r. były umowami zawartymi na czas nieokreślony (§ 9 ust. 3 rozporządzenia z 1990 r.). Jednakże z mocy § 8 ust. 1 w związku z § 31 rozporządzenia z 1997 r. stały się one z dniem 17 kwietnia 1997 r. umowami zawartymi na okres 12 miesięcy, licząc od dnia 1 stycznia 1997 r. (zob. § 9 ust. 3 rozporządzenia z 1990 r.). Wobec tego, że powód nie wypowiedział ich na zasadach określonych w § 10 rozporządzenia z 1990 r. przed upływem 1997 r., uległy one z dniem 1 stycznia 1998 r. przedłużeniu na podstawie § 8 ust. 2 w związku z § 30 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia z 1997 r. na następne 12 miesięcy. Przewidziana w § 8 ust. 3 rozporządzenia z 1997 r. przeszkoda do przedłużenia umowy ubezpieczenia budynków nie była aktualna w odniesieniu do żadnej z umów ubezpieczenia zawartych przez powoda z pozwanym, także więc w odniesieniu do mającej zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy umowy ubezpieczenia budynków położonych w S.D.

Przedłużona na cały 1998 r. umowa ubezpieczenia budynków wchodzących w skład dzierżawionego przez powoda gospodarstwa rolnego w S.D. od ognia i innych zdarzeń losowych podlegała przepisom rozporządzenia z 1997 r. Zgodnie z § 18 tego rozporządzenia: odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń trwa, z zastrzeżeniem § 8 ust. 2, przez okres wskazany w umowie i kończy się z upływem ostatniego dnia tego okresu (ust. 1); w razie opłacenia składki ubezpieczeniowej w ratach, niezapłacenie raty składki w oznaczonym terminie nie powoduje, z zastrzeżeniem § 8 ust. 3, ustania odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń (ust. 2); odpowiedzialność zakładu ubezpieczeń, wynikająca z umowy ubezpieczenia budynków, ustaje w przypadkach określonych w § 8 ust. 3, § 9 ust. 1 zdanie drugie i § 10 (ust. 3).

Zestawienie przytoczonego przepisu z treścią art. 814 § 2 k.c. prowadzi do wniosku, że przytoczony przepis wyłącza zastosowanie art. 814 § 2 k.c. w sytuacjach, w których składka ubezpieczeniowa opłacana jest w ratach. Przepis art. 814 § 2 k.c. stosuje się więc w zakresie obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych tylko wtedy, gdy zakład ubezpieczeń ponosi odpowiedzialność przed zapłaceniem składki opłacanej jednorazowo (§ 25 i 26 ust. 1 rozporządzenia z 1997 r.), a składka ta nie została uiszczona w terminie; w takim wypadku zakład ubezpieczeń może odstąpić od umowy ze skutkiem natychmiastowym (odstąpienie to przypomina wypowiedzenie), a jeżeli nie odstąpił – umowa rozwiązuje się z końcem okresu, na który przypadała niezapłacona składka. Poza tym umowa obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych przestaje wiązać strony jedynie w wyniku zaistnienia jednego ze zdarzeń określonych w § 18 ust. 3 rozporządzenia z 1997 r. Za taką ograniczającą swobodę umów wykładnią § 18 ust. 3 rozporządzenia z 1997 r. przemawiają jego brzmienie oraz obowiązkowy charakter regulowanego nim ubezpieczenia.

Uwzględniając okoliczności sprawy powód mógł więc wiążącą go w 1998 r z pozwanym. umowę ubezpieczenia jedynie wypowiedzieć na podstawie § 8 ust. 2 rozporządzenia z 1997 r. (na koniec tego roku, co najmniej na jeden dzień naprzód). Nie mógł natomiast odstąpić od niej na zasadach określonych w art. 395 § 1 k.c., nie tylko dlatego, że umowa ta nie zawierała zastrzeżenia, o którym mowa w wymienionym przepisie, ale także dlatego, że zamieszczenie w niej takiego zastrzeżenia byłoby sprzeczne z § 18 rozporządzenia z 1997 r. i tym samym nieważne (art. 58 k.c.).

Dokonane w sprawie ustalenia nie dawały podstaw także do przyjęcia, że rozpatrywana umowa uległa rozwiązaniu przed dniem pożaru w sposób przewidziany w art. 814 § 2 k.c. Przepis ten wymaga, aby zakład ubezpieczeń złożył ubezpieczającemu oświadczenie o odstąpieniu od umowy ze skutkiem natychmiastowym, a jest niewątpliwe, że pozwany nie złożył powodowi takiego oświadczenia ani dnia 15 lutego 1998 r., ani w żadnym innym dniu poprzedzającym dzień 14 marca 1998 r.

Wobec uzasadnionego podniesienia przez powoda zarzutu naruszenia art. 395 § 1 k.c. oraz § 8 ust. 2 i § 18 rozporządzenia z 1997 r. należało orzec, jak w sentencji (art. 393⁻¹³ § 1 k.p.c.).

